

ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Юхман Ярина Василівна

старший викладач кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна, 79000
e-mail: aryna2003@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3535-731X>

В статті визначено, що сучасні умови господарювання свідчать про те, що вітчизняні промислові підприємства функціонують в реаліях динамізму та вимагають бути гнучкими в порівнянні з внутрішніми та зовнішніми конкурентами. Ефективна діяльність і фундаментальні позиції промислових підприємств визначають необхідність постійного вдосконалення існуючих пропозицій з виробництва нових товарів і надання послуг, а також постійного моніторингу, аналізу та реагування на зміну умов і параметрів ведення бізнесу. Більшість вітчизняних промислових підприємств потребує вирішення проблем, які пов'язані з недостатньою ефективністю існуючої системи управління та вимагають застосування адаптивно-орієнтованих механізмів на засадах інновіту. Вирішення цих проблем полягає у продукуванні науково-практичних підходів до ефективного управління промисловими підприємствами, що передбачає розгляд адаптивно-орієнтованої систем управління як цілісної сукупності елементів при певній кількості факторів, що впливають на їх розвиток. Формування системи оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств в умовах інноваційного характеру економіки є дуже актуальною. Для цього необхідно займатися різновекторними аспектами адаптації потенційних можливостей промислових підприємств, починаючи від теоретичного обґрунтування до практичного вирішення у відповідності до сучасних реалій. В статті визначено, що ефективність формується за двома напрямками, що включають процес адаптації та стан потенціалу. Виокремлено показники, які впливають на визначення результативності управлінського процесу за рахунок досягнення цілей та завдань, а також використання планування, прогнозування, організації, контролю та мотивації. На основі проведеного аналізу описових характеристик показників, які формують систему адаптаційних напрямів для промислових підприємств відповідно до нових умов господарювання та описових видів їх потенціалу, сформовано систему оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств.

Ключові слова: адаптація, потенціал, оцінювання, адаптивний потенціал, інновіт, збалансована система показників, ефективність, промислові підприємства.

Актуальність теми дослідження. Сучасні умови господарювання свідчать про те, що вітчизняні промислові підприємства функціонують в реаліях динамізму та вимагають бути гнучкими, в порівнянні з внутрішніми та зовнішніми конкурентами. Ефективна діяльність і фундаментальні позиції промислових підприємств визначають необхідність постійного вдосконалення існуючих пропозицій з виробництва нових товарів і надання послуг, а також постійного моніторингу, аналізу та реагування на зміну умов і параметрів ведення бізнесу.

Постановка проблеми. Більшість вітчизняних промислових підприємств потребує вирішення проблем, які пов'язані з недостатньою ефективністю існуючої системи управління та вимагають застосування адаптивно-орієнтованих механізмів на засадах інновіту.

Вирішення цих проблем полягає у продукуванні науково-практичних підходів до ефективного управління промисловими підприємствами, що передбачає розгляд

адаптивно-орієнтованої систем управління як цілісної сукупності елементів при певній кількості факторів, що впливають на їх розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями формування збалансованої системи показників для оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Р. Акофф [1], Б. Андрушків та О. Кузьмін [2], Р. Білик [3], І. Єгоров [4], М. Портер [6], В. Прохорова [8, 9], Н. Чухрай [10] та інші., але аналіз робіт свідчить про те, що визначені питання потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є формування збалансованої системи показників для оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств відповідно до сучасних умов господарювання.

Викладення основного матеріалу. Для вітчизняних промислових підприємств виникає ряд особливостей, які необхідно враховувати при побудові моделі оцінки їх адаптивного потенціалу, недостатньо повно в існуючих

методах аналізу враховуються фактори впливу на діяльність підприємств.

Головна особливість процесу аналізу характеризується варіативністю кількості рівнів деталізації складових та показників для оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств з урахуванням визначення економічної ефективності кожного напрямку діяльності підприємства. Ці складові та їх показники можуть мати критичне, вирішальне значення для формування бізнес-процесів. Пропоновані в науковій літературі методи оцінювання адаптивного потенціалу підприємств носять, в більшості випадків, узагальнюючий характер, направлені на стратегічну перспективу, їх застосування без урахування детального аналізу при високій динаміці поточних процесів може привести до неточної реальної ситуації при оцінюванні їх діяльності.

При оцінюванні адаптивного потенціалу промислових підприємств важливим завданням є визначення системи критеріїв та показників, виходячи з цілей дослідження. При виборі критеріїв ефективності повинні бути дотримані наступні вимоги: відповідність мети проведення оцінювання; ґрунтовність відображення

наслідків діяльності; ідентичність вимірності складових; визначення фізичного, економічного, соціального або іншого векторного розвитку; чутливість до змін характеристик тощо.

Розглянемо ефективність управління промисловими підприємствами в цілому і їх адаптацією, зокрема.

Керівництво промислових підприємств орієнтується, в першу чергу, на ефективність необхідних матеріальних та фінансових витрат і організаційних зусиль. В сучасних економічних умовах така політика цілком виправдана. Тому в теорії і методології управління промисловими підприємствами на особливу увагу заслуговує проблема оцінювання їх адаптивного потенціалу, що має важливе теоретичне і практичне значення.

Ефективність визначається двома напрямками, що включають процес адаптації (табл. 1) та стан потенціалу (табл. 2). Виокремлені показники впливають на визначення результативності загального управлінського процесу за рахунок досягнення цілей та завдань планування, прогнозування, організації, контролю та мотивації. Ефективність діяльності промислових підприємств оцінюється в залежності від рівня внутрішньої організації.

Таблиця 1

Описова характеристика показників, які формують систему адаптаційних напрямків для промислових підприємств, відповідно до нових умов господарювання

Назва показника	Характеристика показника
Перспективність	Властивість передбачення подій щодо адаптації та розвитку промислових підприємств, які можуть статися у майбутньому
Безпечність	Можливість захищати інтереси промислових підприємств з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів впливу та передбачати і локалізувати їх негативні наслідки
Мотиваційність	Спроможність спонукання до дій промислових підприємств, що формує векторну направленість, організацію, активність і стійкість до їх розвитку
Організаційність	Процес впровадження заходів щодо формування внутрішньої структури ефективної діяльності промислових підприємств (технологічної, соціально-економічної, просторової та ін.), з урахуванням конкретних умов їх функціонування, що є підґрунтям для їх розвитку
Консультування	Процес обговорення проблем та знаходження шляхів щодо їх вирішення із залученням фахівців відповідного напрямку для формування адаптаційних механізмів з урахуванням нових викликів суспільства
Ризикованість	Здатність визначити настання непередбачуваних подій, які можуть нести позитивні або негативні наслідки, формувати адаптивні управлінські рішення щодо їх усунення, нейтралізації та локалізації
Ефективність	Консеквенція процесу формування адаптаційних напрямків розвитку промислових підприємств за рахунок впровадження прогресивно-інноваційних управлінських рішень щодо удосконалення їх діяльності з урахуванням сучасних ринкових вимог
Витратність	Ресурсна (фінансова, трудова, матеріальна, інтелектуальна, інноваційна тощо) здатність промислового підприємства оптимально використовувати наявні та приховані потенціальні можливості з метою досягнення економічних вигод

Назва показника	Характеристика показника
Результативність	Процес отримання кінцевих результатів діяльності промислових підприємств, які свідчать про позитивні (переваги, вигоди, прибутковість) або негативні (недоліки, збитки, незручності) наслідки функціонування протягом конкретного періоду та є основою для коригування результатів діяльності
Унікальність	Можливість процесу діяльності промислового підприємства бути неповторним, інноваційним, креативним, тобто не мати аналогів, тим самим завойовувати нові ринки та задовольняти потреби нових споживачів, підвищуючи свій рівень конкурентоспроможності

Адаптацію промислового підприємства до сучасних мінливих умов можна розглядати як процес і як результат. В першому аспекті (як процес) адаптація передбачає, що промислове підприємство як система має векторні напрями розвитку, використовуючи необхідні інструменти, що створює умови для досягнення цілей з урахуванням впливів внутрішнього та

зовнішнього середовища. В аспекті результату можна говорити, що після розробки моделі адаптації як інструменту управління промисловими підприємствами, її впровадження в організацію і ефективне управління надає можливість отримати значних результатів (як суб'єктивних, так і об'єктивних).

Таблиця 2

Описова видів потенціалу промислових підприємств

Назва показника	Характеристика показника
Кадровий	Сукупність кваліфікованих робітників, які мають відповідний рівень освіти, досвід роботи, знання, вміння та навички, виконуючи основні та допоміжні види робіт для досягнення цілей промислових підприємств в конкретний проміжок часу
Фінансовий	Можливість промислових підприємств, яка характеризується наявністю грошових коштів, їх раціональним розподілом та перерозподілом для забезпечення процесу ефективної діяльності та досягнення цілей
Інноваційний	Спроможність промислових підприємств до інноваційно-креативної діяльності, направленої на продукування нових ідей, виробництво унікальної продукції або послуг для завоювання нових ринків
Інвестиційний	Здатність промислових підприємств до залучення додаткових внутрішніх або зовнішніх джерел інвестування, які можуть трансформуватися у фінансові ресурси з метою розширення виробництва, проведення науково-дослідних робіт тощо, для досягнення поставлених цілей
Виробничий	Активне перетворення ресурсів людиною для створення продукції, послуг, наукових досліджень, системи управління тощо, з урахуванням рівня техніки та технологій, для підвищення виробничої потужності та підвищення рівня прибутковості
Матеріальний	Сукупність матеріальних ресурсів промислових підприємств, які використовуються в процесі виробництва продукції та надання послуг з метою досягнення цілей та підвищення рівня конкурентоспроможності
Науковий	Спроможність ресурсів до активної наукової діяльності шляхом залучення усіх видів потенціалу промислових підприємств з метою формування проривних векторних напрямів розвитку промислових підприємств
Управлінський	Властивість системи управління промисловими підприємствами продукувати та впроваджувати якісні управлінські рішення з метою формування стратегічного розвитку
Маркетинговий	Сукупність властивостей промислових підприємств, які направлені на забезпечення їх постійної конкурентоспроможності за рахунок проведення ефективних маркетингових заходів щодо перманентного дослідження ринку

Ефективність формування адаптивно-орієнтованої системи управління промисловими підприємствами на засадах інновіngu може бути

оцінена на підставі таких суб'єктивних критеріїв, як:

рівень співпраці різних підрозділів і служб зі службою управління промисловим підприємством;
 функції лінійних керівників та їх ефективність відповідно до діяльності служби управління промисловим підприємством;
 готовність служби управління промисловим підприємством до співпраці з усіма працівниками при вирішенні актуальних проблем;
 довірливість взаємин з працівниками та стейкхолдерами;

швидкість, якість і ефективність виконання завдань, адресованих службі управління промисловим підприємством;
 актуальна інформація і поради, які надаються службами вищому керівництву.
 На основі проведеного аналізу описових характеристик показників, які формують систему адаптаційних напрямів для промислових підприємств, відповідно до нових умов господарювання та описових видів їх потенціалу, сформовано систему оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств, що наведено на рис.1.

Рис. 1. Система оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств

Запропоновано проводити оцінювання сукупності показників, які характеризують складові адаптивного потенціалу промислових підприємств, що представлено на рис. 2.

Сформована система оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств дозволяє визначити їх різні векторні можливості, що характеризують:

когнітивну направленість (свідчить на наявність у керівництва промислового підприємства уявлень про стан розвитку, а також, є основою для визначення векторних спрямувань своєї активності);

афективну направленість (служить для самооцінки спрямованості інтересів, задоволеність досягненнями тощо);

поведінкову направленість (свідчить про позитивні або негативні наслідки діяльності).

Особливо формування системи оцінювання адаптивного потенціалу стає важливим в

кризові для промислового підприємства періоди.

Висновок. Отже, формування системи оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств в умовах інноваційного характеру економіки є дуже актуальною. Для її вирішення необхідно займатися різновекторними аспектами адаптації потенційних можливостей промислових підприємств, починаючи від теоретичного обґрунтування до практичного вирішення, у відповідності до сучасних реалій.

Визначено, що ефективність формується за двома напрямками, що включають процес адаптації та стан потенціалу. Виокремлено показники, які впливають на визначення результативності загального управлінського процесу за рахунок досягнення цілей та завдань планування, прогнозування, організації, контролю та мотивації.

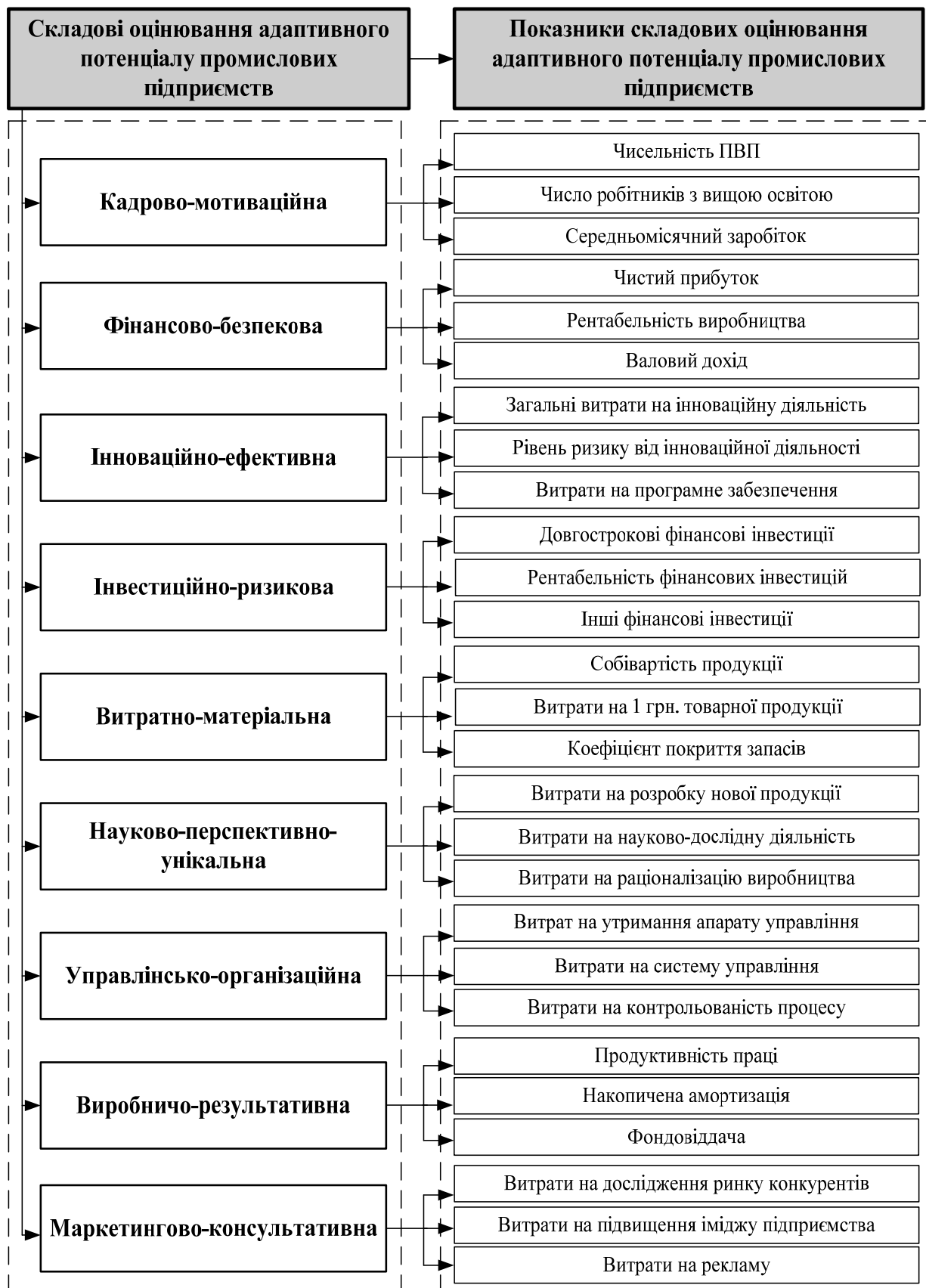

Рис. 2. Складові та показники оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств

На основі проведеного аналізу описових характеристик показників, які формують систему адаптаційних напрямів для

промислових підприємств відповідно до нових умов господарювання та описових видів потенціалу промислових підприємств,

сформовано систему оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств.

Відповідно, з точки зору управління промисловим підприємством, формування системи оцінювання адаптивного потенціалу є підґрунтям до визначення векторних напрямів

розвитку і продукування ефективних управлінських рішень щодо формування адаптивно-орієнтованої системи управління промисловими підприємствами на засадах інновіту.

FORMATION OF A BALANCED SYSTEM OF INDICATORS FOR ASSESSING THE ADAPTIVE POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Yarina Yukhman, Senior Lecturer, Department of Enterprise Economics and Investments, National University "Lviv Polytechnic", st. Stepan Bandera, 12, Lviv, Ukraine, 79000 e-mail: aryna2003@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3535-731X>

The article defines that modern economic conditions indicate that domestic industrial enterprises operate in the realities of dynamism and require flexibility in comparison with internal and external competitors. Effective activity and fundamental positions of industrial enterprises determine the need for continuous improvement of existing proposals for the production of new goods and services, as well as constant monitoring, analysis and response to changes in conditions and parameters of doing business. The majority of domestic industrial enterprises require solutions to the problems associated with the insufficient efficiency of the existing management system and require the use of adaptive-oriented mechanisms based on innovation. The solution to these problems lies in the development of scientific and practical approaches to the effective management of industrial enterprises, provides for the consideration of an adaptive-oriented management system as an integral set of elements with a certain number of factors influencing their development. The formation of a system for assessing the adaptive potential of industrial enterprises in the context of the innovative nature of the economy is very urgent. To do this, it is necessary to deal with the multi-vector aspects of adapting the potential capabilities of industrial enterprises, ranging from theoretical justification to a practical solution in accordance with modern realities. The article defines that efficiency is formed in two directions, which include the adaptation process and the state of potential. Indicators are highlighted that affect the determination of the effectiveness of the management process by achieving goals and objectives, as well as the use of planning, forecasting, organization, control and motivation. Based on the analysis of the descriptive characteristics of indicators that form a system of adaptation directions for industrial enterprises in accordance with the new economic conditions and descriptive types of their potential, a system for assessing the adaptive potential of industrial enterprises has been formed.

Key words: adaptation, potential, assessment, adaptive potential, innovation, balanced scorecard, efficiency, industrial enterprises.

СБАЛАНСИРОВАННАЯ СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Юхман Ярина Васильевна, старший преподаватель кафедры экономики предприятия и инвестиций, Национальный университет «Львовская политехника», ул. Степана Бандеры, 12, Львов, Украина, 79000 e-mail: aryna2003@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3535-731X>

В статье определено, что современные условия хозяйствования свидетельствуют о том, что отечественные промышленные предприятия функционируют в реалиях динамизма и требуют быть гибкими по сравнению с внутренними и внешними конкурентами. Эффективная деятельность и фундаментальные позиции промышленных предприятий определяют необходимость постоянного совершенствования существующих предложений по производству новых товаров и услуг, а также постоянного мониторинга, анализа и реагирования на изменение условий и параметров ведения бизнеса. Большинство отечественных промышленных предприятий требуют решения проблем, связанных с недостаточной эффективностью существующей системы управления и требуют применения адаптивно-ориентированных механизмов на основе инновинга. Решение этих проблем заключается в выработке научно-практических подходов к эффективному управлению промышленными предприятиями, предусматривает рассмотрение адаптивно-ориентированной системы управления как целостной совокупности элементов при определенном количестве факторов, влияющих на их развитие. Формирование системы оценки адаптивного потенциала промышленных предприятий в условиях инновационного характера экономики является очень актуальной. Для этого необходимо заниматься разновекторными аспектами адаптации потенциальных возможностей промышленных предприятий, начиная от теоретического обоснования к практическому решению в соответствии с современными реалиями. В статье определено, что эффективность формируется по двум направлениям, которые включают процесс адаптации и состояние потенциала. Выделены показатели, которые влияют на определение результативности управленческого процесса за счет достижения целей и задач, а также использование планирования, прогнозирования, организации, контроля и мотивации. На основе проведенного анализа описательных характеристик показателей, формирующих систему адаптационных направлений для промышленных предприятий в соответствии с новым условиям

хозяйствования и описательных видов их потенциала, сформирована система оценки адаптивного потенциала промышленных предприятий.

Ключевые слова: адаптация, потенциал, оценка, адаптивный потенциал, инновинг, сбалансированная система показателей, эффективность, промышленные предприятия.

Література

1. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. Пер. с англ. / Р. Акофф. М. : Прогресс, 1985. 328 с.
2. Андрушків Б.М., Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. Львів: Світ, 1995. 296 с.
3. Білик Р.С. Моделі інноваційного розвитку національних економік в умовах глобальної конкуренції. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 2 (48). 2016. С.16–23.
4. Єгоров І.Ю. Система комплексних індикаторів оцінки науково-технічної та інноваційної діяльності в контексті процесів євроінтеграції. Наука та інновації. 2016. № 4. С. 21–23.
5. Мескон, М. Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента М.: Вильямс, 2014. 672 с.
6. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції : пер. з англ. / Е. Майкл Потрер. К. : Основи, 1997. 390 с.
7. Пономаренко В.С., Мінухін С.В., Знахур С.В. Теорія та практика моделювання бізнес-процесів: монографія Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. 244 с.
8. Прохорова В. В., Чобіток В.І. Потенціал підприємства: формування і оцінка: Навчальний посібник. Х.: НТМТ 2013. 212 с.
9. Прохорова В. В. Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування: монографія. Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2015. 291 с.
10. Чухрай Н. І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення. : моногр. Л.: Вид-во НУ «ЛП», 2002. 315 с.

References

1. Akoff R. (1985) Planirovaniye budushcheho korporatsyy. Per. s anhl. / R. Akoff. M. : Prohress, 1985. 328 s. (in Russian)
2. Andrushkiv B.M., Kuzmin O.Ie. (1995) Osnovy menedzhmentu. Lviv: Svit, 1995. 296 s. [in Ukrainian]
3. Bilyk R.S. (2016) Modeli innovatsiinoho rozvytku natsionalnykh ekonomik v umovakh hlobalnoi konkurentsii. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia Ekonomika. Vypusk 2 (48). 2016. S.16–23. (in Ukrainian)
4. Yehorov I.Iu. (2016) Systema kompleksnykh indykatoriv otsinky naukovo-tekhnichnoi ta innovatsiinoi diialnosti v konteksti protsesiv yevrointehratsii. Nauka ta innovatsii. 2016. № 4. S. 21–23. (in Ukrainian)
5. Meskon, M. Albert M., Khedoury F. (2014) Osnovy menedzhmenta M.: Vyliams, 2014. 672 s. (in Russian)
6. Porter Maikl E. (1997) Stratehiia konkurentsii : per. z anhl. K. : Osnovy, 1997. 390 s. (in Russian)
7. Ponomarenko V.S., Minukhin S.V., Znakhur S.V. (2013) Teoriiia ta praktyka modeliuvannia biznes-protseviv: monohrafiia Kh. : Vyd. KhNEU, 2013. 244 s. (in Ukrainian)
8. Prokhorova V. V., Chobitok V.I. (2013) Potentsial pidpriemstva: formuvannia i otsinka: Navchalnyi posibnyk. Kh.: NTMT 2013. 212 s. (in Ukrainian)
9. Prokhorova V. V. Protsenko V. M., Chobitok V. I. (2015) Formuvannia konkurentnoi stratehii pidpriemstv na zasadakh innovatsiino-spriamovanoho investuvannia: monohrafiia. Kharkiv: Ukrainaska inzhenerno-pedahohichna akademiia, 2015. 291 s. (in Ukrainian)
10. Chukhrai N. I. (2002) Formuvannia innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva: marketynhove i lohistrychne zabezpechennia. : monohr. L.: Vyd-vo NU «LP», 2002. 315 s. [in Ukrainian]